

RAXIT KASALLIGI

Vahobjonova Guljahon
O'rinboyeva Shaxrizoda

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi 3-bosqich talabalari

Kalit so'zlar : *Raxit kasalligi, D vitamin, Angliya kasalligi, kasallik tasnifi, kelib chiqishiga sabablar, profilaktikasi, Patologik jarayonning og'irligi, kasallik davrlari, pediatri, o'tkir, subo'tkir, takrorlanadigan, bosh suyagi, oyoq, qo'l, ko'krak qafasi,*

Raxit – kichik yoshdagi bolalarda uchraydigan kasallik bo'lib, organizmda kalsiy va fosfor almashinuvi buzilishi natijasida kelib chiqadi. Kichikintoy hayotining dastlabki yillari tez o'tadi. Suyaklarning to'g'ri o'sishi uchun D vitamini organizmda kalsiy va fosforning ichakdan so'rilishi, suyak va boshqa to'qimalarga yetib borishini boshqaradi. D vitamini yetishmasligi sababli raxit kasalligi rivojlanadi. D vitamini oz miqdorda oziq-ovqat bilan kiradi, katta qismi quyosh nurlari ta'sirida terida sintezlanadi. Suyaklarning to'g'ri o'sishi uchun D vitamini organizmda kalsiy va fosforning ichakdan so'rilishi, suyak va boshqa to'qimalarga yetib borishini boshqaradi.

Raxit hamma joyda uchraydi, ammo uning rivojlanishi uchun iqlimi eng qulay bo'lgan mintaqalar mavjud: atrof muhitning yuqori darajada ifloslanishi, changli havo va namlik raxit kabi tibbiy muammoni rivojlanishiga yordam beruvchi omillardir. Bundan tashqari, qish va kech kuz kasallik uchun eng xavfli fasllardir, chunki quyoshning faolligi minimal darajaga yetadi va bolalar, ko'pincha ob-havo tufayli uydan chiqmaslikka harakat qilishadi. Raxit kasalligini "Angliya kasalligi" deb ham nomlanishi mumkin. Bunday deyilishiga sabab Angliya mamlakatida juda ko'p uchraydi.

Shuningdek, yosh onalar buni yodda tutishlari kerak: aralash va sun'iy oziqlangan bolalarga qaraganda emizikli bolalarda raxit bilan kasallanish ehtimoli kam (onaning tanasida sog'lom metabolik jarayonlar mavjud). Aralash va sun'iy oziqlangan bolalarda raxit rivojlanishi xavfi ancha yuqori. Ularda shuningdek kasallikning kechishi ancha og'ir bo'ladi.

Raxit tasnifi

Bolalardagi D vitamini tanqisligi bo'lgan klassik raxit bir necha tasnif prinsiplariga ko'ra bo'linadi, ularning asosiylari quyidagilar:

Kasallik davri:

-boshlang'ich;

-kasallikning dolzarbligi;

-sog'ayish;

-qoldiq effektlar.

Patologik jarayonning og'irligi:

birinchi bosqich — oson;

ikkinchi bosqich — o'rtacha;

uchinchi bosqich — og'ir.

Kasallikning tabiati:

- o'tkir;
- subo'tkir;
- takrorlanadigan.

Qon zardobida kaltsiy va fosfor konsentratsiyasining klinik variantlari:

- kalsiypenik;
- fosfopenik;
- qondagi elementlar darajasidagi aniq o'zgarishlarsiz.

Shuningdek, raxit tasnifida ikkilamchi raxit (malabsorbsiya sindromi, buyrak va o't yo'llarining surunkali kasalliklari, metabolik kasalliklar, antikonvulsantlarni uzoq vaqt davomida qo'llash bilan rivojlanib borishi mumkin), D vitaminiga bog'liq raxit kabi turlari mavjud (D vitaminiga bog'liq raxit 2 turga bo'linadi).

Alomatlari:

- bola uyqusining buzilishi;
- emayotganda ko'p terlashi;
- tovush va yorug'lik nuridan cho'chishi;
- teri toshmalari;
- boshining ensa qismida soch to'kilishi;
- injiqlik, bezovtalik.

Asoratlari:

Suyak yumshashiga, mushak va bo'g'imlar bo'shashishi, immunitet sustlashishi, kamqonlik kuzatiladi. Bola boshi va gavdasini to'g'ri tutishga qiynaladi, liqildog'i sekin bitadi. Tishlar chiqishi kechikadi. Tez-tez shamollaydi. Vaqtida davolanmasa, bola kattalashgan sari suyaklari qiyshiq o'sish ehtimoli ortadi. Umurtqa pog'onasining bukchayishi, ko'krak qafasini pastga qarab enkayib qolishi, oyoqni "X" yoki "O" shaklida qiyshayishi, yassi oyoqlik paydo bo'ladi. Ichki a'zolari noto'g'ri rivojlanishi, aqliy zaiflik paydo bo'lishi mumkin.

Raxitning patogenezi juda murakkab. Asosiy o'rin D vitamini gipovitaminoziga tegishli bo'lib, uning vazifasi kaltsiy, fosforning ichakka singishi va suyak to'qimalarida cho'kishi, shuningdek buyrak tubulalarida kaltsiy va fosfatning qayta so'rilishi jarayonlarini tartibga solishdan iborat.

Ushbu murakkab mexanizmدا D vitamini o'zini terida ultrabinafsha nurlanish ta'sirida hosil bo'lgan yoki bola tanasiga oziq-ovqat bilan kiradigan birikma shaklida emas, balki konvertatsiya sodir bo'ladigan gidroksilaza kabi fermentlar ishtirokida jigar va buyraklarda faol metabolitlar shaklida namoyon bo'ladi. Tanadagi D vitamini ishlab chiqarilishining istalgan bosqichidagi buzilish mineral metabolizmning buzilishiga olib kelishi mumkin. Shuni ham yodda tutish kerakki, raxitning patogenezi nafaqat minerallar almashinuvining buzilishi, balki metabolizmning boshqa turlarining patologik muammolari bilan xarakterlanadi, bu ko'plab organlar va tizimlarning funksional holatiga ko'p qirrali ta'sir ko'rsatadi. Bolalarda suyak tizimi shakllanishining tabiiy jarayonini buziladi. Har qanday alomatni kuzatish kerak. Agar skeletning deformatsiyasi sezilsa, bola mushaklarning kuchsizligi yoki suyak og'rig'idan shikoyat qiladi, bu holda mutaxassis bilan bog'lanib, tekshiruvdan o'tish kerak. Ammo, bitta yoki ikkita alomat yordamida raxitni aniqlash mumkin emasligini unutmaslik

kerak. Shuningdek, raxitning o'ziga xos bo'lmagan alomatlari mavjud bo'lib, ular o'ziga xos kasallik sifatida faqat mutaxassis tomonidan talqin qilinishi mumkin, ular — nevrologik va vegetativ o'zgarishlar. Agar chaqaloqlarning bezovtalanadigan, kayfiyatsiz, asabiylashadigan bo'lsa, yomon uxlasa va tez-tez uyg'onsa, baland tovushlar va yorqin chiroqlar uni qo'rqitsa, ovqatlanish muammolari paydo bo'lsa (ishtaha pasayadi, emizikli bola sust emadi yoki umuman emishni rad etadi va ich qotishi kuzatiladi), chaqaloq juda tez terlashni boshlaydi (ter o'tkir va nordon hidga ega bo'ladi) va boshqalar. Ushbu belgilar bilan shifokorga murojaat qilish zarur. Raxitning dastlabki davrida suyak o'zgarishi xarakterli emas. Har qanday kasallikka qarshi kurashish rivojlanishining dastlabki bosqichida yaxshiroqdir. Raxit kuchayish davri suyak tizimidagi progressiv patologik o'zgarishlar bilan tavsiflanadi. Bola aqliy va jismoniy rivojlanishda to'xtashi mumkin. Agar o'z vaqtida va to'g'ri davolanishni olib boradigan bo'lsa, rekonvalesansiya (tiklanish) davrida raxitning barcha klinik va laborator belgilari yo'qoladi. Kasallikning rivojlangan bosqichida, skelet deformatsiyalari katta yoshgacha saqlanib qoladi.0

Raxit diagnostikasi

Raxit tashxisi, ma'lum bir yoshgacha, pediatrning tekshiruvlari paytida har bir bola uchun majburiydir. Mutaxassisga tashrif buyurganingizda, raxitning dastlabki belgilarini o'tkazib yubormaslik uchun fizik tekshiruv o'tkaziladi. Pediatr suyaklarga ozgina bosib, ularning yumshoqligini sinchkovlik bilan tekshiradi. Raxit tashxisi paytida pediatrlar quyidagi tana qismlariga alohida e'tibor bilan murojaat qilishadi:

Bosh suyagi. Kasal bolalarda bosh suyagi bosilganda eziladi va liqildoq sog'lom bolalarga qaraganda ancha sekin yopiladi.

Oyoqlar. Sog'lom chaqaloqlarda oyoqlarning yengil egriligi bo'lishi mumkin, ammo raxit tashxisi qo'yilgan bolalarda sezilarli egriliklar mavjud yoki hatto og'ir deformatsiyalar paydo bo'ladi.

Ko'krak. Ushbu tashxis qo'yilgan bolalarda ko'krak qafasi g'ayritabiiy shakllanadi (cho'kish yoki bo'rtish mavjud bo'ladi).

Shuningdek, shifokor kasallik paytida qalinlashishi mumkin bo'lgan bilak va to'piqlarni tekshirishi kerak. Raxitning birlamchi belgilari bo'lgan taqdirda, bola laboratoriyaga rentgen va umumiy tekshiruvlarga yuboriladi.

Statistika ma'lumotlariga qaraganda Angliyada 80 %, AQShda 87,7%, Germaniyada 74,2% gacha bolalar raxit kasalligi bilan xastalanganligi qayd etilgan. Kasallik birinchi marta Avstriya va Angliya mamlakatlarining bolalarida aniqlangan M.S. Maslov ma'lumotlariga ko'ra XX asr boshlarida Rossiyada 80-90% bolalarda raxit kasalligi tarqalgani aniqlangan Bolgariyada bu kasallik 1yoshgacha bo'lgan bolalarning 20% uchragan Oxirgi yillarda esa Rossiyada 3yoshgacha bo'lgan bolalar orasida raxit kasalligi 50-70% gacha uchrab turadi

Raxitni davolash

Ko'pincha, raxit uchun maxsus davolash D vitamini yoki kalsiy qo'shimchalari bo'lgan dorilar bilan amalga oshiriladi. Ammo, esda tutish kerak: bu vitamin ko'p miqdorda zararli, shuning uchun shifokor ko'rsatmalariga diqqat bilan amal qiling. Dozani oshirib yuborish bolaning ahvolini yomonlashtirishi mumkin.

Raxitni davolash dorilarini tushlikkacha qabul qilish yaxshidir. Bola vitaminli terapiya va suyakning faol mineralizatsiyasidan so'ng asabiylashishi mumkin va uzoq vaqt uxlay olmasligi mumkin.

Shuningdek, davolanishda to'g'ri ovqatlanish, toza havoda yetarli darajada yurish, fizioterapiya, terapevtik massaj, fizioterapiya mashqlari, quyosh va tibbiy vannalar va boshqa tiklash usullari muhim ahamiyatga ega. Qiyin holatlarda jarroh yoki ortopedning yordami kerak bo'lishi mumkin. Raxitning oqibatlarini har doim ham D vitaminining zarbali dozasi bilan tuzatish mumkin emas. Ba'zida shifokorlar umurtqa pog'onasi va suyaklarning egriligini maxsus korsetlar, tibbiy poyabzal va jarrohlik yordamida tuzatadilar.

Profilaktika:

Homiladorlik davrida:Kuniga kamida 2 soat toza havoda sayr qilish, shifokor ko'rsatmasi bilan kalsiy preparatlarini qabul qilish mumkin. Qish mavsumida vitaminga boy mahsulotlarni tanovul qilish va qo'shimcha D vitaminini ichish lozim.

Tug'ruqdan keyin:Bola olti oygacha iloji boricha faqat ona suti bilan parvarish qilinishi kerak. Emizish davrida ona vitaminli mahsulotlarni iste'mol qilishi lozim. Qo'shimcha ovqatlarga o'tilganda, bola taomnomasida go'sht, tuxum, baliq kabi mahsulotlar bo'lishiga ahamiyat berish zarur.Iloji boricha kunduzi ochiq havoda sayr qilishni unutmash lozim. Sayrga kunning eng qulay vaqti ertalab soat 8:00dan 11:00gachadir. Yoz kunlari kechki 18:00dan keyin hisoblanadi. Ochiq havodagi sayr bolani chiniqtirish bilan birga organizmda D vitamini ishlab chiqarilishini kuchaytiradi. Hattoki, homilador ayolning quyosh nuridan bahramand bo'lishi ham farzandida D vitamini yetishmovchiligi bo'lmasligida muhimdir. Tadqiqotlar xulosasiga ko'ra, D vitaminining yetarli dozasini ta'minlash uchun kunduzi yuz, qo'l ochiq bo'lgan holatda har kuni yoki kamida haftasiga uch marta quyosh nurini olish kerak. Bunda teri oq bo'lsa, besh daqiqa; bug'doyrang bo'lsa, yarim soat kifoya. Shuningdek, bo'g'im va umurtqa pog'onalarini rivojlantirish va mustahkamlash uchun gimnastika va massaj tavsiya qilinadi. Shuningdek, bolaga D vitaminiga boy bo'lgan oziq-ovqatlar: mol go'shti, ayniqsa, baliq, tuxum hamda jigar mahsulotlarini berish ham uning raxit kasalligiga chalinmasligini ta'minlaydi. Go'dakka qo'shimcha mahsulotlar berilmaydigan davrda ona D vitaminiga boy mahsulotlar kalsiyga to'yingan oziq-ovqat: sut va sut mahsulotlari, turshak, loviya, xurmo, ko'k piyozlarni muntazam iste'mol qilsa, ushbu moddalar ona suti bilan birga farzandiga o'tadi va uning sog'lom bo'lishiga zamin yaratadi.

Raxitni qaysi shifokor davolaydi?

Agar bolada raxit kasalligiga shubha bo'lsa, davolanish bo'yicha maslahat olish uchun pediatr bilan bog'lanishingiz kerak. Shifokorga o'z vaqtida tashrif buyurish kasallikning dastlabki bosqichlarida, skelet tuzilishiga va bolaning rivojlanayotgan tanasining ishiga hali ta'sir qilmagan paytda aniqlanadi.

Tekshiruv davomida ota-onalarga bolaning umumiy salomatligi, ovqatlanish tartibi, irsiy kasalliklar va tanadagi o'zgarishlar to'g'risida savollar beriladi. Shundan so'ng, pediatr sizga tor mutaxassislariga — endokrinolog va ortopedga tashrif buyurishingizni maslahat berishi mumkin. Agar kattalar kasallansa (raxitning klassik bo'lmagan shakllari), ular terapevtga murojaat qilishlari kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

<https://daryo.uz/2021/10/11/bolalarda-uchraydigan-raxit-kasalligining-alomatlari-asoratlari-va-profilaktika-choralari/>

<https://avitsenna.uz/raxit/>